

Binnen de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap hebben enkele fracties de behoefte om vragen en opmerkingen voor te leggen over de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, d.d. 1 juli 2011 over het onderzoeksrapport «Engels in het basisonderwijs, Verkenning naar de stand van zaken» van de Stichting Leerplanontwikkeling (SLO) (Kamerstuk 31 293, nr. 108).

De voorzitter van de commissie,
Van Bochove

Adjunct-griffier van de commissie,
Bošnjaković-van Bommel

Inhoudsopgave

I. Vragen en opmerkingen uit de fracties

Brief van de minister (Kamerstuk 31 293, nr. 108)

Resultaten verkenning SLO

Reactie

Het rapport Engels in het basisonderwijs, Verkenning naar de stand van zaken

Opzet van het onderzoek

Resultaten

1. Tijdsinvestering Engels in het basisonderwijs

2. Lespraktijk Engels in het basisonderwijs

3. Toerusting leerkrachten Engels in het basisonderwijs

Conclusies en reflectie

II. Reactie van de minister

I. Vragen en opmerkingen uit de fracties

Resultaten verkenning SLO

De leden van de VVD-fractie hebben met instemming kennisgenomen van het onderzoeksrapport «Engels in het Basisonderwijs» van de Stichting Leerplanontwikkeling (SLO) en de reactie van de minister. Deze leden waarderen het dat het onderzoek zeer uitgebreid is wat betreft validatie en duiding. De leden van deze fractie zien niettemin aanleiding tot het stellen van een aantal vragen.

De leden van de PvdA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de onderhavige brief. Zij menen dat op de basisschool goed Engels moet worden gegeven zodat op de beheersing van die taal in het voortgezet onderwijs goed kan worden voortgebouwd. Dit mag, zo merken deze leden op, echter niet ten koste gaan van de basisvaardigheden rekenen en taal.

De leden van de PVV-fractie hebben kennisgenomen van de onderhavige brief en het onderzoeksrapport «Engels in het basisonderwijs». Op basis van het rapport van de SLO constateert de minister dat er sprake is van grote variatie als het gaat om de tijdsbesteding, toetsing in het basisonderwijs en te weinig aandacht voor Engels op de Pabo's. De leden stellen dat kwaliteit van het onderwijs voorop dient te staan. Zij stellen dat het vak Engels correct onderwezen dient te worden.

De leden van de CDA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het onderzoeksrapport «Engels in het basisonderwijs: verkenning van de stand van zaken» van de SLO. In een wereld die door een toenemende globalisering steeds kleiner wordt, is het absoluut noodzakelijk dat mensen goed met elkaar kunnen communiceren. Of dit nu via de telefoon, Skype, MSN, SMS, Youtube of andere middelen gaat; taal is de basis van alle communicatie. Primair is het noodzakelijk om een goede kennis van het Nederlands te hebben. Nederlands alleen voldoet echter al lang niet meer. Tegenwoordig moet een groot deel van de beroepsbevolking ten minste twee vreemde talen beheersen waarvan Engels er altijd één is. Gezien het feit dat Engels één der wereldtalen is, is het van groot belang dat de mensen deze goed beheersen. Als men op latere leeftijd een taal goed wil beheersen, dan kan het aanleren niet vroeg genoeg beginnen; het basisonderwijs vormt dan ook in de optiek van deze leden een goed startpunt om hiermee te beginnen. Naar aanleiding van deze onderzoeksrapportage hebben de leden een aantal vragen en opmerkingen.

De leden van de SP-fractie vinden de reactie van de minister op het onderzoeksrapport «Engels in het basisonderwijs» van de SLO erg mager. Uit de reactie spreekt, ondanks de kritische uitkomsten, weinig urgentie uit, zo menen deze leden.

De leden van de D66-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de stand van zaken met betrekking tot de aandacht voor het vak Engels in het basisonderwijs. Deze leden benadrukken het belang van een goede beheersing van de Engelse taal voor Nederlandse leerlingen in hun verdere studie- en arbeidscarrière. Zij vragen aandacht voor de kwaliteit van het onderwijs in het vak Engels op de basisschool.

De leden van de GroenLinks-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het onderzoek Engels in het basisonderwijs. Zij hechten groot belang aan het onderwijs in vreemde talen en in het bijzonder in Engels. Zij zijn bezorgd over het niveau van de leraren die het Engels aanbieden en willen graag weten van de minister wat de plannen zijn om dit te verbeteren. Zij zien uit naar de plannen die de minister aankondigt voor het najaar van 2012. Zij hebben een aantal vragen naar aanleiding van het onderzoek.

De leden van de SGP-fractie hebben kennisgenomen van de brief van de minister en het rapport van de SLO.

Reactie

De leden van de VVD-fractie merken op dat in het kader van internationalisering het belang van Engels op de basisschool toeneemt. Het eerdere onderzoek in 2003, de uitkomsten van de pilots en dit tussentijdse onderzoek bieden een goed inzicht in de Nederlandse positie ter zake. De leden zien internationalisering als kans voor de Nederlandse kennis-economie en hechten belang aan de ontwikkeling van het schoolvak Engels in het primair onderwijs. Dat dit onderwijs gedegen onderzocht wordt ter voorbereiding van het plan van aanpak dat de Kamer in het najaar van 2012 kan ontvangen, heeft dan ook de instemming van deze leden.

De leden van de PvdA-fractie merken op dat de bestaande onderlinge niveauverschillen tussen leerlingen in de beheersing van het Engels bij het verlaten van het basisonderwijs het voor scholen voor voortgezet onderwijs moeilijk maken om daar echt op voort te bouwen. Daarom vinden zij het een goede zaak dat de minister in het najaar van 2012 komt met een plan van aanpak over de opname van Engels als onderdeel van de centrale eindtoets.

De leden van de PVV-fractie merken op dat de minister de Kamer heeft toegezegd om in het najaar van 2012 een plan van aanpak voor te leggen hoe het vak Engels op termijn als onderdeel opgenomen kan worden in de centrale eindtoets. De acties in het plan van aanpak hebben, volgens de minister, onder andere betrekking op het verbeteren van de kwaliteit van Engels in het basisonderwijs. Deze leden zijn positief over dit voornemen.

De leden van de SGP-fractie vragen waarom de minister een automatische koppeling lijkt te leggen tussen de resultaten van de analyse van de SLO en de oplossing dat meer centraal genormeerd en getoetst moet worden. Zou het mogelijk zijn de gewenste aandacht en kwaliteitsverbetering ook op een andere manier te bereiken, zo vragen deze leden. Welke alternatieve oplossingsrichtingen zijn overwogen?

De leden vragen voorts hoe het voornemen om Engels op te nemen in de referentieniveaus en de eindtoets te verenigen is met de uitdrukkelijke bevestiging bij de behandeling van de wetsvoorstellen goed onderwijs,

goed bestuur¹ en de referentieniveaus² dat deze maatregelen zich beperken tot de kernvakken rekenen en taal, omdat dit de basisvaardigheden betreft, die tevens cruciaal zijn bij de doorstroming naar het voortgezet onderwijs. Zij maken attent op de nog in 2010 door de regering uitgesproken stellige bevestiging³ dat zij terughoudend is in het gebruik van dergelijke omvattende kaders. Deze leden vragen of in de wetenschap recent nieuw licht op deze uitgangspunten is geworpen.

Het rapport

Opzet van het onderzoek

De leden van de CDA-fractie merken op dat in het gedeelte van de «Survey Basisscholen» er over de representativiteit van de steekproef wordt geschreven dat er gekeken is naar geslacht, leeftijd en geografie. De steekproef is representatief naar leeftijd en geografie, maar niet wat betreft geslacht. Er wordt gesteld dat er geen aanleiding is om te verwachten dat de oververtegenwoordiging van mannen invloed heeft op de duiding van de gegevens. Kan de minister toelichten op basis waarvan men dit verwacht?

Voorts merken deze leden op dat vijf Pabo's niet hebben deelgenomen aan de enquête, omdat er geen docent Engels beschikbaar was. Was er de mogelijkheid om op een later tijdstip alsnog aan dit onderzoek deel te nemen. Zo ja, kan de minister de argumentatie van deze vijf Pabo's weergeven op basis waarvan zij tot hun beslissing zijn gekomen?

De leden van de GroenLinks-fractie merken op dat er sprake is van een aselecte steekproef waarbij de respondenten op basis van een drietal kenmerken zijn geselecteerd. Waarom is de grootte van scholen en schoolbesturen niet meegenomen als criterium? Deelt de minister de mening dat de grootte van belang zou kunnen zijn voor het niveau van het Engels onderwijs? Is de minister op de hoogte van grote regionale verschillen of verschillen op basis van leeftijd van de docenten, zo vragen de leden.

Resultaten

Tijdsinvestering Engels in het basisonderwijs

Het valt de leden van de D66-fractie op dat de aandacht voor het vak Engels in het basisonderwijs in tijd uitgedrukt nog beperkt lijkt. Is er onderzoek gedaan naar de effecten van ongeveer een uur Engelse les per week? Is duidelijk wat de inzet van de basisscholen aan resultaat oplevert, zo vragen de leden.

De leden signaleren dat in Den Haag, gezien de aanwezigheid van vele expats in de stad, behoefte bestaat aan de mogelijkheid van tweetalig basisonderwijs. Nu is de keus beperkt tot een Nederlandse school met maximaal 15 % van de onderwijstijd met Engels als instructie- en voertaal, of een internationale school met enkele uren Nederlands per week. De leden vragen of de minister bereid is een proef met tweetalig basisonderwijs mogelijk te maken.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen of de minister betrokken is bij het Europees Platform. Is het aanvragen van subsidie een voorwaarde voor aansluiting bij dit Europees Platform, zo vragen de leden. De leden vragen voorts of het de minister bekend is of scholen die zich profileren met Engels een grotere aantrekkingskracht hebben.

¹ Kamerstuk 31 828.

² Kamerstuk 32 290.

³ Kamerstuk 32 290, nr. 6, p. 7.

De leden van de SGP-fractie constateren dat twee onderwijsinspecteurs op 20 mei 2011 ter zitting van de rechtbank Rotterdam¹ hebben aangegeven dat het wettelijk gezien geen probleem is wanneer een basisschool de helft van de tijd in het Engels of een andere willekeurige taal zou werken. Zij vragen of de minister deze visie onderschrijft. Hoe is deze stelling te verenigen met het feit dat momenteel experimenten nodig zijn om voor maximaal 15% van de tijd in het Engels les te kunnen geven, zo vragen zij. Hoe reageert de minister op de constatering van de rechter dat tussen partijen vast staat dat ook het Early bird onderwijs, dat niet binnen de experimenten valt, daar materieel niet van verschilt?

Eveneens vragen deze leden of kan worden aangenomen dat de Inspectie van het Onderwijs voldoende alert is op handhaving van het Nederlands in het onderwijs, gelet op de uitlatingen van genoemde inspecteurs. Is de minister van mening dat het, zeker gezien de actieplannen, voor verbetering van taalvaardigheid van belang is op naleving van de wet toe te zien, zo vragen de leden.

Lespraktijk Engels in het basisonderwijs

De leden van de PVV-fractie merken op dat de onderzoeksresultaten van de SLO aantonen dat er sprake is van onduidelijkheden en tekortkomingen. Uit het rapport komt naar voren dat de overdracht naar het voortgezet onderwijs niet structureel plaatsvindt, de aandacht voor Engels op de verschillende Pabo's sterk varieert en er te weinig wordt getoetst op basisscholen. De leden stellen dat deze tekortkomingen de kwaliteit van het Engels in het basisonderwijs niet ten goede komt. De basisscholen dienen structuur, helderheid en «basis» te bieden. Deze leden zijn van mening dat het vak Engels correct onderwezen dient te worden.

De leden van de CDA-fractie merken op dat in het onderzoeksrapport wordt gesteld dat methodes een belangrijke rol spelen in de lespraktijk en dat 93% van de leerkrachten, die Engels geven, hiervan gebruik maakt. Kan de minister een nadere toelichting verschaffen over waarom de overige 7% geen gebruik maakt van methoden en of er verschillen zijn tussen de behaalde resultaten?

Voorts merken deze leden op dat er wordt gesteld dat er vrij weinig aandacht is voor remediërende materialen en activiteiten en voor materialen voor dyslectische kinderen. De helft van de leerkrachten geeft verder aan dat de grote niveauverschillen tussen leerlingen een probleem zijn bij het geven van het vak. Kan de minister de leden toezeggen dat hiertoe maatregelen worden genomen opdat er beter lesmateriaal ontstaat dat ondermeer inspeelt op het niveauverschil tussen de leerlingen?

Tevens constateren deze leden dat de geraadpleegde experts vraagtekens plaatsen bij het grote percentage leerkrachten dat zegt te toetsen als bij de eigen toetsen die zouden worden afgenomen. Er zou minder toetsing plaatsvinden dan wordt weergegeven. Kan de minister zeggen op basis van welke informatie de experts dit baseren?

Een goede communicatie tussen het primair onderwijs en het voortgezet onderwijs is van groot belang. Op 59% van de scholen vindt er geen overdracht van leerlingengegevens plaats met betrekking tot Engels en 18% van de leerkrachten weet niet of dit op zijn/haar school gebeurt. Kan de minister aangeven wat zij in het werk gaat stellen om de communicatie te bevorderen?

De leden onderschrijven dat er een noodzaak tot verbetering is van de kwaliteit van Engels in het basisonderwijs.

De leden van de D66-fractie vragen wat de positieve factoren zijn die ervoor zorgen dat scholen al voor groep 7 leerlingen Engelse les geven. Wie zijn de drijvende krachten achter de keuze om al voor groep 7 met

¹ Zaaknummer 318762 / rolnummer HA ZA 08-2781.

Engelse les te beginnen? Daarnaast vragen deze leden of er inzicht bestaat in de reden waarom bepaalde leraren zich wel bijscholen en anderen niet. Kan het schoolbestuur daar een stimulerende rol in spelen, zo vragen de leden.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen wat in de ogen van de minister het belang is van het overdragen van leerling-gegevens tussen primair onderwijs en voortgezet onderwijs. Hoe zou dit in de ogen van de minister plaats moeten vinden?

Toerusting leerkrachten Engels in het basisonderwijs

De leden van de VVD-fractie merken op dat de minister in haar brief stelt dat docenten aangeven weinig toegevoegde waarde te zien voor hun eigen kennis van het Engels in wat zij geleerd hebben op de Pabo. Kan de minister aangeven wat haar visie is op de huidige aandacht voor Engels op de Pabo? Hoe kan het onderwijs aan onze toekomstige leerkrachten versterkt worden, zodat zij wel voldoende kunnen inspelen op het grote verschil in niveau tussen leerlingen, zo vragen de leden.

De leden van de PvdA-fractie vinden het een slechte zaak dat leerkrachten dat zij, wat zij geleerd hebben op de Pabo, van weinig toegevoegde waarde achten voor hun eigen kennis van het Engels. Deze leden zijn dan ook niet vanzelf gerustgesteld dat het allemaal wel goed zit nu de leerkrachten zichzelf voldoende toegerust voelen om Engels te geven. Gaat het aangekondigde plan van aanpak ook de Pabo's aansporen tot actie, zo vragen de leden.

De leden van de CDA-fractie merken op dat een ruime meerderheid van de leerkrachten, ruim 76%, van mening is dat zij onvoldoende op de hoogte zijn van vakdidactische ontwikkelingen. Verder geeft ongeveer de helft van de ondervraagden aan minder tevreden te zijn over de mate waarin studenten vermoedelijk in staat zijn de geleerde modellen toe te passen in de praktijk. Graag ontvangen deze leden een toelichting wat de minister denkt te doen om deze situatie aan te pakken.

In het rapport staat dat 59% van de leerkrachten geen Engels heeft gehad op de Pabo en dat bijna de helft van deze groep leerkrachten zijn die na 1984, toen Engels verplicht werd, de Pabo hebben verlaten. Ook uit eerder onderzoek bleek al dit manco.

Ook blijkt dat ruim driekwart van de leerkrachten die wel scholing hebben gehad, aangeven dat de Pabo slechts een kleine bijdrage heeft geleverd aan hun mondelinge taalvaardigheid etc. De leden willen graag een nadere toelichting hierover en willen van de minister weten welke maatregelen zij gaat treffen.

Studenten met een achterstand in taalvaardigheid dienen deze volgens de docent zelf weg te werken. De leden onderschrijven dit, maar vragen wel aan de minister wat de rol van de instelling hierbij is.

De leden zijn benieuwd wat het oordeel van minister is over de aanbevelingen ten aanzien van een gemeenschappelijk eindniveau voor de Pabo en de aanbevelingen over nascholing.

De leden van de SP-fractie constateren dat meer dan de helft van de leerkrachten geen scholing in Engels heeft gehad in zijn/haar vooropleiding. De leerkrachten die wel scholing hebben gehad, zijn slechts gematigd positief over dit aanbod, vooral wat betreft hun vakdidactische toerusting. Deelt de minister de mening dat dit ernstige gevolgen heeft voor de kwaliteit van het onderwijs in Engels op de basisschool? Is de minister bereid hierop actie te ondernemen? Zij zegt te willen bekijken wat nodig is voor verdere professionalisering en nascholing van leerkrachten basisonderwijs ten aanzien van Engels. Deelt de minister dat dit een

onderzoek moet worden naar hoe te handelen, en niet een onderzoek of zij moet handelen?

Voorts vragen deze leden hoe het zijn kan dat niet iedere Pabo Engels aanbiedt, terwijl Pabo's hiertoe sinds 1984 verplicht zijn. Om hoeveel instellingen gaat het? Welke instellingen bieden geen Engels aan? Sinds wanneer is de minister ervan op de hoogte dat deze Pabo's het verplichte vak Engels niet aanbieden? Tot welke acties heeft dit geleid vanuit het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap? Wanneer is overgegaan tot deze acties? Hoe zwaar weegt het niet aanbieden van een verplicht vak bij accreditatie van de opleiding? Hoe zwaar weegt het niet aanbieden van een verplicht vak bij controle door de Inspectie van het Onderwijs? Aan welke wettelijke verplichtingen houden Pabo's zich nog meer niet, wanneer het gaat om het aanbieden van lesstof, zo vragen genoemde leden.

De leden van de GroenLinks-fractie merken op dat er sprake is van een minimumniveau en een voldoende niveau. Wie heeft deze niveaus vastgesteld? Is het mogelijk om op basis van deze niveaus na te streven doelen vast te stellen voor de verschillende niveaus van onderwijsintensiteit, zo vragen zij.

Voorts vragen zij hoe de minister het grote verschil verklaart tussen het aandeel leraren dat meent dat Engels in de onderbouw aansprekend is voor leerlingen en het aandeel dat meent dat men dat zou moeten aanbieden.

Tevens vragen deze leden of de minister de mening van de leden deelt dat de ingeschatte taalvaardigheid van de leraren te laag is. Hoe denkt de minister dit niveau te verhogen? Hoe beoordeelt de minister het feit dat slechts 53% zich in staat acht de juiste leermiddelen te selecteren?

Driekwart van de leraren meent dat de Pabo slechts een beperkte bijdrage aan de taalvaardigheid heeft geleverd. Deelt de minister de mening dat het aanbod aan Engels op de Pabo's te laag is? Heeft de minister plannen om dit te verhogen? Wordt de student gefaciliteerd bij het wegwerken van zijn taaldeficiënties? Deelt de minister de mening dat de leraren Engels op de Pabo verzorgd moet worden door eerstegraads docenten die over een goede taalvaardigheid beschikken? Is zij van plan dit op korte termijn te bewerkstelligen?

Tevens vragen deze leden hoe deelname aan bijscholing in de ogen van de minister verder kan worden bevorderd.

De leden vragen voorts of de minister met deze leden van mening is dat verbetering niet in de eerste plaats bewerkstelligd wordt door verhoging van de eisen in het basisonderwijs («de lat omhoog») maar door het verbeteren van het niveau van docenten en het verhogen van de intensiteit.

De leden vragen of er in de ogen van de minister belemmeringen zijn om een vakdocent met verschillende scholen te delen. Is het mogelijk om deze belemmeringen weg te nemen, zo vragen zij.

Conclusies en reflectie

De leden van de VVD-fractie vragen of de minister kan aangeven waarom Nederland afwijkt van andere landen van Europa waar wel een formeel startmoment is vastgelegd en leerlingen eerder dan in Nederland tweemaal zo veel tijd besteden aan het leren van een tweede taal. Is dat een bewuste afweging geweest of is ook een formeel startmoment onderdeel van het plan van aanpak dat de Kamer in het najaar van 2012 zal ontvangen? Is er een resultaat zichtbaar dat leerlingen in andere landen van Europa op latere leeftijd beter scoren wat Engelse taalvaardigheden betreft? Wat zijn de positieve en negatieve effecten van een formeel startmoment en het tweemaal zoveel tijd besteden aan het leren van een tweede taal?

Voorts merken deze leden op dat in de conclusies van het rapport wordt aangegeven dat toetsing vooral plaatsvindt op basis van de methode, waardoor het accent ligt op het aanbod van de lesstof en niet op individuele taalvorderingen van de leerlingen. Wat vindt de minister van de huidige wijze van toetsing?

De kerndoelen geven, volgens het rapport, te weinig richting en houvast bij het vormen van onderwijsaanbod. Ook geven deze kerndoelen te weinig concrete indicaties voor het na te streven beheersingsniveau. Is de minister het met de leden eens dat bij de invoering van een centrale eindtoets hier absoluut geen vermoeden van onduidelijkheid over mag bestaan, zo vragen de leden van genoemde fractie.

De leden van de PVV-fractie merken op dat het onderzoeksrapport laat zien dat er een grote variatie is in de tijdbesteding aan het vak Engels. Scholen hanteren verschillende startmomenten en besteden er een verschillende hoeveelheid tijd aan. Gezien de omvang van het aanbod zoals vastgelegd in de kerndoelen vinden de meeste scholen het voldoende om in de bovenbouw te starten. Daarnaast is er een groeiende groep scholen die eerder start met Engels, en met een verschillende wekelijkse lestijd die varieert van 15 minuten tot één uur per week. Deze variatie is gegroeid in de praktijk en heeft te maken met het feit dat er geen formeel startmoment is vastgelegd. De leden vragen hoe de minister ten opzichte van het invoeren van een formeel startmoment en wekelijkse lestijd in het basisonderwijs betreffende het vak Engels staat. Een punt van zorg betreft differentiatie. Methodes bieden volgens leerkrachten hiervoor onvoldoende mogelijkheden. De helft van de leerkrachten maakt gebruik van aanvullende materialen om meer recht te kunnen doen aan verschillen tussen leerlingen. De noodzaak van differentiatie wordt door leerkrachten onderstreept: niveauverschillen tussen leerlingen blijken een knelpunt bij het geven van het vak. De leden vragen of er in het plan van aanpak (najaar 2012) van de minister ook aandacht zal worden besteed aan het gebruik van de methodes en de inhoud hiervan.

Voorts merken deze leden op dat de noodzaak van differentiatie door leerkrachten wordt onderstreept: niveauverschillen tussen leerlingen blijken een knelpunt bij het geven van het vak. De leden vragen met welk soort niveauverschillen de leraren in de klas te maken hebben en waar de oorzaken liggen van deze niveauverschillen.

Tevens constateren deze leden dat het vak Engels door leerkrachten positief wordt gewaardeerd. Leerkrachten zijn echter minder positief over hun toerusting. Meer dan de helft van hen is in de vooropleiding niet geschoold in het vak Engels. Leerkrachten die wel scholing hebben gehad in het vak Engels, zijn slechts gematigd positief over de kwaliteit van deze scholing, vooral wat betreft hun vakdidactische toerusting.

II. Reactie van de minister